

Voorstellen Sleutelgebieden-aanpak

Ambitie, excellentie en actie

Van dijkgraaf tot art director: voorstellen tot actie van het Innovatieplatform

Den Haag, 4 oktober 2004
Innovatieplatform

Auteurs: Rens van Tilburg
en Florian Bekkers

Inhoud

Samenvatting Voorstellen Sleutelgebieden-aanpak	3
1. Inleiding	5
2. Algemeen beeld van de uitkomsten	7
3. De Sleutelgebieden	9
4. Acties	11
4.1 Generieke Acties	11
4.2 Maatwerk acties	14
Flowers and Food	14
High-tech systemen en materialen	16
Water	19
Creatieve Industrie	20
Chemie	22
Life Sciences en Gezondheid	22
Logistiek	23
Duurzame Energie	24
Pensioenen en sociale verzekeringen	25
The Hague, residence of Peace and Justice	26
5. Vervolg	27
Bijlage: Overzicht en clustering van inzendingen	28

Samenvatting Voorstellen Sleutelgebieden-aanpak

Voor u liggen de voorstellen van de sleutelgebieden-aanpak van het Innovatieplatform. De sleutelgebieden-aanpak richt zich op combinaties van bedrijvigheid en kennis waarin ons land excelleert. Dit vanuit de gedachte dat zich juist daar innovatieve kansen voordoen om onze internationale concurrentiepositie te versterken. Daarvoor is een gecoördineerde inzet nodig van bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid. De kern van de aanpak bestaat uit het faciliteren van zelforganisatie en het in gang zetten van door de direct betrokken partijen zelf voorgestelde acties. Concreet doet het Innovatieplatform ruim vijftig voorstellen tot actie. Er zijn vier gebieden naar voren gekomen als sleutelgebieden van de Nederlandse economie: Flowers & Food, High-tech systemen en materialen, Water en Creatieve Industrie. Daarnaast voldoen twee opkomende sleutelgebieden op het gebied van dienstverlening aan de criteria: Pensioenen en sociale verzekeringen en The Hague, Residence of Peace and Justice. Gezien de aard van het bottom-up proces pretendeert het Innovatieplatform niet volledig te zijn. Het betreft hier dus geen uitputtende lijst van sleutelgebieden en stimulerende acties. Wel vormt het een uitgewerkte, ambitieuze en door de betrokken bedrijven, kennisinstellingen en overheden gedragen agenda om onze innovatiekracht te versterken. De voorstellen voor acties zijn in afzonderlijke tabellen in de notitie opgenomen. Daarbij is aangegeven wie verantwoordelijk is voor uitvoering van de actie en voor wanneer deze actie volgens het Innovatieplatform uitgevoerd kan worden.

Om tot dit resultaat te komen is het Innovatieplatform in mei van dit jaar een bottom-up proces gestart waarbij de direct betrokkenen zijn uitgenodigd aan te geven wat de sterke combinaties van kennis en bedrijvigheid zijn, welke ambities de betrokken partijen delen, welke stimulerende acties zij zelf nemen en welke acties zij verder nog nodig achten. Op 1 augustus waren er meer dan honderd inzendingen bij het Innovatieplatform binnen gekomen, die gegroepeerd zijn in twaalf marktgerelateerde clusters. Per cluster heeft een gesprek plaatsgevonden met een selectie van de inzenders; in totaal is met zo'n tachtig personen gesproken. Ook zijn verschillende externe experts geraadpleegd, alsook het ministerie van Economische Zaken (EZ).

De voorgestelde acties zijn op basis van de inzendingen en de gesprekken door het Innovatieplatform getoetst aan de volgende criteria:

1. Zijn de acties effectief en doelmatig? en
2. Hebben ze betrekking op een combinatie van bedrijvigheid en kennis met:
 - aansprekende en motiverende zakelijke en maatschappelijke ambities.
 - organiserend vermogen en commitment van de betrokken partijen.
 - diverse en mondiaal concurrerende economische bedrijvigheid.
 - in internationaal perspectief hoogwaardige kennis en technologie.

Combinaties van kennis en bedrijvigheid die aan deze criteria voldoen worden door het Innovatieplatform erkend als sleutelgebied. Dit betekent in de eerste plaats dat het Innovatieplatform diverse voorstellen voor actie doet die voor deze gebieden van belang zijn. Daarnaast betekent de erkenning van een sleutelgebied dat dit gebied ook in de toekomst kan rekenen op de bijzondere aandacht van het Innovatieplatform. Daarbij is het aan betrokken bedrijven, kennisinstellingen en

overheden om in de toekomst aanvullende acties te nemen. Waar nodig zal ook in de toekomst het Innovatieplatform aanvullende acties ondersteunen en in gang zetten.

Naast de genoemde sleutelgebieden is er een aantal clusters dat op basis van de inzendingen en gesprekken in dit bottom-up proces nu niet aan alle criteria voldoet. Volgens het Innovatieplatform hebben deze clusters wel de potentie om op korte termijn de ambities aan te scherpen en het zelforganiserend vermogen te versterken. Daarom stelt het Innovatieplatform acties voor die de ontwikkeling van deze gebieden en het proces van zelforganisatie verder ondersteunen. Een aantal clusters heeft nu al aangegeven hun ambitie, visie en acties nader uit te werken. Dit betreft Chemie, Logistiek, Life sciences en gezondheid en Duurzame Energie.

Het Innovatieplatform is niet direct betrokken bij de uitvoering van het merendeel van de acties. Nu zijn daarom de betrokken kennisinstellingen, bedrijven en overheden aan zet. Het ministerie van EZ coördineert de acties van de rijksoverheid en zal het Innovatieplatform van de voortgang op de hoogte houden. Ook zal het ministerie van EZ de verdere voortgang van het proces van zelforganisatie, de voortzetting van de sleutelgebieden-aanpak, in samenwerking met het Innovatieplatform vorm geven.

Voorstellen Sleutelgebieden-aanpak

Ambitie, excellentie en actie

Van dijkgraaf tot art director: voorstellen tot actie van het Innovatieplatform

Leeswijzer

Voor u ligt de het resultaat van de oproep die het Innovatieplatform in mei deed aan de sleutelgebieden van de Nederlandse economie. Alvorens te komen tot de voorstellen voor gerichte acties wordt in de Inleiding kort het doel, de filosofie en aanpak van de sleutelgebieden-aanpak geschetst. Paragraaf 2 beschrijft het algemene beeld van de uitkomsten. Paragraaf 3 licht toe welke gebieden het Innovatieplatform als sleutelgebied beschouwt. De voorgestelde acties worden gepresenteerd in een overzicht van generieke acties (paragraaf 4.1) en een overzicht van maatwerkacties (paragraaf 4.2) gekoppeld aan een korte beschrijving van sterke clusters van bedrijvigheid en kennis. Tenslotte wordt in paragraaf 5 het vervolg geschetst. In een bijlage wordt een overzicht gegeven van de clustering van de afzonderlijke inzendingen.

1. Inleiding

Doel van de sleutelgebieden-aanpak

Het doel van de sleutelgebieden-aanpak is het versterken van de Nederlandse economie door het aanbrengen van focus in de inspanningen van overheden, kennisinstellingen en bedrijven op kansrijke gebieden. Dit vanuit de gedachte dat de meeste kansen zich voordoen op die gebieden waarop Nederland een uitstekende positie heeft wat betreft zowel kennis als bedrijvigheid. Deze benadering maakt deel uit van een bredere aanpak van het Innovatieplatform waarbij in andere werkgroepen aandacht is voor andere aspecten die van belang zijn voor de innovatiekracht van Nederland.

Filosofie

De achterliggende gedachte is dat innovatie in een alsmaar kennisintensievere economie steeds meer vraagt om samenwerking van bedrijven en kennisinstellingen. Om de kansen die sterktes van kennis en bedrijvigheid bieden te vergroten, is het nodig dat de bij dat gebied betrokken partijen (bedrijven, kennisinstellingen en overheden) elkaar weten te vinden, voortbouwen op elkaars krachten en de wil hebben een gezamenlijk doel te bereiken.

Feiten over marktposities, kennisposities, ontwikkeling van markten etc. zijn uiteraard belangrijk. In de sleutelgebieden-aanpak hebben meer “zachte” factoren ook gewicht gekregen: hoe vitaal en dynamisch is het cluster?, hoe is de kwaliteit van de samenwerking?, is men geïnspireerd en probeert men iets aansprekends te bereiken? Met de sleutelgebieden-aanpak heeft het Innovatieplatform willen stimuleren dat verschillende partijen met elkaar in gesprek gaan, zoeken naar de ambities waar men elkaar in kan vinden en elkaar in kan versterken. Bewust is gekozen voor een korte doorlooptijd en om kennisinstellingen en bedrijven zelf te laten aangeven welke acties volgens hen genomen zouden moeten worden. In veel gevallen, zo is de gedachte, weten de bedrijven en kennisinstellingen heel goed wat zij nodig hebben om zich verder te ontwikkelen. Daar zijn geen lange studies voor nodig. Deze kennis snel boven tafel krijgen en omzetten in gerichte actie is het belangrijkste streven geweest van het Innovatieplatform.

Aanpak

Om de meest effectieve stimulerende acties boven tafel te krijgen heeft het Innovatieplatform de bottom-up sleutelgebieden-aanpak gestart. Het Innovatieplatform heeft bedrijven, kennisinstellingen en overheden gevraagd waar zij in uitblinken, welke ambitie zij delen en wat er nodig is om deze sneller en beter te verwezenlijken. Zo is getracht te achterhalen welke acties nodig zijn om de innovatieve kansen die Nederland heeft te benutten. Niet door dat vanuit Den Haag te bedenken, maar door de direct betrokkenen zich daar zelf over uit te laten spreken.

Begin mei is via een brief aan een groot aantal branche- en koepelverenigingen, kennisinstellingen en overheden, de website en diverse media de oproep gedaan om voor 1 augustus hun ideeën kenbaar te maken. In de maanden daarna is met een groot aantal partijen contact geweest om de bedoeling van het Innovatieplatform uit te leggen en mee te denken over mogelijke inzendingen. Op 1 augustus waren er 113 inzendingen binnen, die door de werkgroep in clusters zijn gegroepeerd. De keuze voor clusters was gebaseerd op door de werkgroep waargenomen verbanden in de inzendingen. Per cluster heeft eind augustus een gesprek plaatsgevonden van leden van de werkgroep met een selectie van inzenders in betreffend cluster. In totaal is met zo'n tachtig personen gesproken. De kwaliteit van de inzending is leidend geweest bij de selectie van de gesprekspartners. Ook is informatie over de inzendingen ingewonnen bij het ministerie van Economische Zaken (EZ) en een aantal onafhankelijke deskundigen. Bij alle gesprekken is een waarnemer van EZ aanwezig geweest.

Op basis van de bestudering van de inzendingen door de werkgroep, het advies van deskundigen en de gesprekken die zijn gevoerd heeft het Innovatieplatform de in deze notitie beschreven lijst van prioritaire acties opgesteld. De keuze voor de acties ten behoeve van de gebieden is gebaseerd op een beoordeling van het Innovatieplatform op de volgende criteria:

1. Zijn de acties effectief en doelmatig?
2. En hebben ze betrekking op een combinatie van bedrijvigheid en kennis met:
 - aansprekende en motiverende zakelijke en maatschappelijke ambities
 - organiserend vermogen en commitment van de betrokken partijen
 - diverse en mondiaal concurrerende economische bedrijvigheid
 - in internationaal perspectief hoogwaardige kennis en technologie.

2. Algemeen beeld van de uitkomsten

Het Innovatieplatform is verheugd over het feit dat er zoveel groepen van bedrijven, organisaties, personen zijn, die met passie en ambitie op hun terrein samenwerken en zich voor de kracht van het geheel inzetten. In de volgende paragraaf worden de clusters van kennis en bedrijvigheid die met ambitie, slagkracht en visie acties in gang (willen) zetten toegelicht, maar in het algemeen zijn de volgende punten opgevallen:

- *Ambities*

Zonder te claimen dat de sleutelgebieden-aanpak volledig boven tafel heeft gekregen waar inspiratie en slagkracht aanwezig is, zijn er opvallende verschillen tussen diverse clusters in de mate waarin men gezamenlijk en geïnspireerd aansprekende doelen stelt. Diverse clusters hebben aansprekende ambities gepresenteerd. Anderen zijn voorzichtig in hun doelen.

- *Verbeterpotentieel in leren van elkaar*

De sterkste clusters van Nederland lopen veelal tegen dezelfde belemmeringen aan, willen dezelfde soort acties in gang willen zetten en hebben veel met elkaar te maken. Ook is opgevallen dat soms goede specifieke initiatieven worden genomen, die wellicht ook in een heel ander cluster toepasbaar en nuttig zouden kunnen zijn: een voorbeeld is BioMedBooster in Limburg waarbij starters in de life sciences intensief worden begeleid door een reeds succesvol bedrijf.

- *Inspirerend en waardevol proces: verbindingen tussen bedrijven en kennisinstellingen*

Een positief resultaat van de sleutelgebieden-aanpak is ook dat het proces zelf waardevol bleek: diverse partijen zijn met elkaar in korte tijd iets gestart, wat er niet was, bijv. op terrein van creatieve industrie. Ook zijn partijen aangemoedigd scherp te krijgen voor welke ambitie en met welke visie ze aan het werk zijn. Bijvoorbeeld de tuinbouw heeft dit aangegeven en ook op het gebied van water en high-tech maakindustrie hebben we een impuls waargenomen. Een sterk en belangrijk cluster als de logistiek heeft die ambitie nog niet gezamenlijk voor ogen. Ook is er van de sleutelgebieden-aanpak een impuls uitgegaan voor acties die partijen zelf kunnen nemen. Vaak bleek in gesprekken dat partijen bijna automatisch ondersteuning van de overheid nodig achten, bijv. voor een roadmap nanotechnologie, maar dat uiteindelijk bleek dat de bedrijvigheid en kennisinstellingen dat prima zelf kunnen. Als de overheid niet nodig is, dan hoeft er ook geen beroep op te worden gedaan.

- *Waardering voor veranderende rol EZ*

In de gesprekken met de clusters werd veelvuldig gemeld dat er een positieve verandering in de rol van het ministerie van Economische Zaken wordt waargenomen. In de beleving van velen heeft het ministerie weer meer aandacht voor specifieke clusters en werd aangegeven dat EZ op veel terreinen via IOP's, BSIK, TTI, regieorganen en/of Roadmaps al op innovatie gerichte samenwerkingsverbanden heeft gestimuleerd.

- *Gebieden in ontwikkeling*

Naast sterke combinaties van bedrijvigheid en kennis heeft de bottom-up inventarisatie ook veel initiatieven opgeleverd die nu nog buiten het bereik van de sleutelgebieden aanpak vallen. Voor deze inzendingen acht het Innovatieplatform maatwerk acties nu niet opportuun. Ze zijn bijvoorbeeld

klein, te vroeg in ontwikkeling of nog te ver weg van markttoepassing en/of hebben vooralsnog te weinig economische impact. Dat laat onverlet dat de ambities steun verdienen, echter niet vanuit de sleutelgebieden-aanpak. Interessant voor het Innovatieplatform is bijvoorbeeld het voorstel om export te creëren vanuit de Nederlandse kennis en bedrijvigheid (=onderwijs) op gebied van leren leren. Ook diverse initiatieven op het gebied van de creatieve industrie in Brabant kunnen door de handen ineen te slaan verder uitgroeien. Maatschappelijk belangrijke sectoren als de bouw en de zorg (ICT, vergrijzing) verdienen in een ander verband aandacht van het Innovatieplatform.

- *Innovatie en traditie*

Dat innovatie en traditie goed samen kunnen gaan bewijzen sectoren als voeding en water. Gebieden waar Nederland al eeuwen toonaangevend is en waar we beschikken over uitmuntende kennisposities en bedrijvigheid. De uitdaging in deze sectoren is vaak de brug te slaan naar nieuwe kennisgebieden. Zoals vanuit de voeding naar life sciences en micro- en nanotechnologie.

- *Combineren als kracht*

Multidisciplinair werken blijkt een van de sterke punten van Nederland. De daarvoor benodigde, schotten overstijgende, samenwerking is door de sleutelgebieden-aanpak gestimuleerd. Hoogtechnologische, multidisciplinaire maakindustrie van microsystemen is een van de sterkste combinaties van kennis en bedrijvigheid in Nederland en heeft gezien de kerncompetenties zeker toekomst.

- *Regio's*

Diverse regio's zijn ook actief met innovatie en richten zich daarbij logischerwijs op hun regionale sterktes in bedrijvigheid en kennis. Deze initiatieven verdienen ondersteuning vanuit het innovatieplatform. Een aantal van de hieronder beschreven acties hebben ook betrekking op regionale initiatieven, zoals voor Eindhoven en Den Haag. Het voorstel is om de actieve regio's uit te nodigen om te bekijken hoe zij ondersteund kunnen worden. Wellicht zijn er regio's die voor bepaalde ideeën van het Innovatieplatform een experimenteerregio willen en kunnen zijn.

- *Afronden lopende trajecten*

Bij een aantal sterke clusters is in de gesprekken gebleken dat een uitwerking van de ambities, de visie en te nemen acties nodig is. Partijen gaven aan het op prijs te stellen de komende maande alsnog de gelegenheid te hebben met het Innovatieplatform te spreken. Concreet betreft het logistiek, chemie, life sciences en gezondheid. Voor andere gebieden is deze eerste ronde te snel gekomen en wachten op de wijze waarop het faciliteren van zelforganisatie wordt vervolgd.

3. De Sleutelgebieden

De voorstellen van het Innovatieplatform betreffen acties. De keuze voor deze voorstellen is bepaald door de volgende criteria:

1. Zijn de acties effectief en doelmatig?
2. En hebben ze betrekking op een combinatie van bedrijvigheid en kennis met:
 - aansprekende en motiverende zakelijke en maatschappelijke ambities
 - organiserend vermogen en commitment van de betrokken partijen
 - diverse en mondiaal concurrerende economische bedrijvigheid
 - in internationaal perspectief hoogwaardige kennis en technologie.

De voorstellen van het Innovatieplatform zijn in dit verband primair gericht op combinaties van bedrijvigheid en kennis die aan de bovenstaande criteria voldoen (de sleutelgebieden). Gezien de aard van het bottom-up proces pretendeert het Innovatieplatform zeker niet volledig te zijn. Wel heeft er in korte tijd zelforganisatie plaatsgevonden waarbij sterke combinaties van kennis en bedrijvigheid hebben aangegeven welke acties nu voor hen van belang zijn. Ten behoeve van de dynamiek doet het Innovatieplatform ook voorstellen voor gebieden die nu niet als sleutelgebied worden aangemerkt, maar wel die potentie op korte termijn hebben.

Op basis van de inzendingen en de gevoerde gesprekken hebben de volgende clusters in dit bottom-up proces aan de genoemde criteria voldaan en deze zijn dus in elk geval als sleutelgebied te beschouwen:

- Flowers & Food
- High-tech systemen en materialen
- Water
- Creatieve Industrie

De kennis en bedrijvigheid in deze gebieden is mondiaal toonaangevend. In de gesprekken en inzendingen zijn aansprekende ambities, organisatorische slagkracht en commitment in de vorm van eigen acties getoond. Verderop in deze notitie zijn de specifieke onderdelen binnen deze brede sleutelgebieden aangeduid waar Nederland excellent in is. Het Innovatieplatform kiest voor deze brede aanduiding om zoveel mogelijk ruimte te geven aan bedrijven en kennisinstellingen om zelf te bepalen waar zich de grootste kansen en mogelijkheden voor synergie en samenwerking voor doen. Op het gebied van dienstverlening voldoen twee opkomende sleutelgebieden aan bovenstaande criteria. Het betreft het cluster rond Pensioenen en sociale verzekering en vanwege de bijzondere internationale aantrekkingskracht "The Hague, Residence of Peace and Justice". Gezien de omvang van deze gebieden zijn dit meer opkomende sleutelgebieden, die tevens inhoud geven aan innovatie op het gebied van dienstverlening. Inzendingen binnen dienstverlening op het gebied van Geomatica en The learning society zijn interessant, maar voldoen op dit moment te weinig aan de criteria om in de context van de sleutelgebieden-aanpak nu voorstellen voor acties op te nemen

Op basis van de inzendingen en gesprekken van dit bottom-up proces voldoet een aantal clusters op dit moment net niet aan alle criteria, maar heeft volgens het Innovatieplatform de potentie om op korte termijn de ambities aan te scherpen en het zelforganiserend vermogen te versterken. Deze gebieden zijn in de notitie genoemd en het Innovatieplatform stelt acties voor die de ontwikkeling van deze gebieden en het proces van zelforganisatie verder ondersteunen. Dit geldt voor Logistiek, Duurzame Energie, Chemie en Life Sciences en gezondheid. Het Innovatieplatform zal samen met

het ministerie van EZ het gestarte traject met deze gebieden afronden. Daar worden bestaande samenwerkingsverbanden, zoals bijvoorbeeld het Regieorgaan Genomics, bij betrokken. Op basis van de inzendingen in dit bottom-up proces is er voor een aantal gebieden onvoldoende aanleiding gebleken om in het kader van de sleutelgebieden-aanpak acties voor te stellen. Deze gebieden betreffen wel omvangrijke en belangrijke delen van de Nederlandse economie. Het Innovatieplatform hoopt dan ook dat de bedrijven en kennisinstellingen in deze clusters het als een uitdaging zien zichzelf verder te organiseren en te ontwikkelen. ICT wordt bijvoorbeeld alom erkend als een cruciale enabling technologie, maar als marktgebied zelf heeft zich in de sleutelgebieden-aanpak geen initiatief aangediend dat aan de criteria voldoet. In de sleutelgebieden “High-tech systemen en materialen” en “Creatieve Industrie” is ICT prominent aanwezig. Het pas gestarte ICT Regieorgaan speelt een belangrijke rol voor de ontwikkeling en toepassing van ICT in sleutelgebieden.

Inzendingen op het gebied van belangrijke sectoren als Toerisme en Bouw voldoen op dit moment niet volledig aan de criteria van de sleutelgebieden-aanpak. Verdere uitwerking hiervan kan op een later moment wel tot aanvullende acties leiden. Via de excellente positie van de natte bouw en het bouwen in een dichtbevolkte delta is de bouwsector deels in het sleutelgebied Water opgenomen. Op het gebied van Gezondheidszorg en technologie (excl. Medische systemen en apparaten) is een aantal projectmatige inzendingen ontvangen, waaruit blijkt dat er op dit moment veel activiteiten worden gestart, maar waaruit niet blijkt dat er nu al relevante exporterende bedrijvigheid is. Het maken van medische systemen is overigens een belangrijk deel van het sleutelgebied High-tech systemen en materialen. Gezondheid en zorg zijn belangrijke maatschappelijke thema's en het Innovatieplatform ziet Gezondheidszorg en technologie als een opkomend gebied. In de context van de sleutelgebieden-aanpak voldeden de inzendingen op dit moment nog te weinig aan de criteria om acties voor te stellen.

4. Acties

Hieronder volgen de acties die bij de sleutelgebieden aanpak naar voren zijn gekomen. Eerst de generieke acties, gevolgd door de maatwerk acties die per cluster zijn ingedeeld. Het betreft hier geen uitputtende lijst van alle mogelijke acties. Dit is ook inherent aan het gekozen proces dat bottom-up was en een relatief korte doorlooptijd kende. Wel zijn dit naar de mening van het Innovatieplatform en de bedrijven en kennisinstellingen uit het veld de acties die nu nodig zijn om de kansen te benutten die enkele excellente combinaties van kennis en bedrijvigheid in ons land bieden. Ze vormen zo een actieve agenda ter versterking van onze economie en onze innovatiekracht. In de nabije toekomst zal deze agenda nog ongetwijfeld worden aangevuld en verfijnd.

Alleen de acties waarvan de betrokken bedrijven en kennisinstellingen het Innovatieplatform hebben gevraagd zich sterk te maken voor de uitvoering ervan zijn weergegeven. Veel acties die de bedrijven, kennisinstellingen en overheden zelf nemen, komen hier daarom niet terug. Wel hebben deze een belangrijke rol gespeeld in de beoordeling door het Innovatieplatform. Deze acties zijn de meest tastbare vorm van het commitment van de partijen zelf en daarmee van de ambitie en slagkracht. Soms worden die acties wel in de begeleidende tekst genoemd. Een enkele keer is ook een actie expliciet aan de partijen zelf aanbevolen. In de visie van het Innovatieplatform draait het niet om de rol van de overheid alleen, maar alle partijen spelen hun eigen rol in het bevorderen van de Nederlandse concurrentie- en innovatiekracht.

Diverse acties raken aan bestaand beleid van de rijksoverheid. Door zich desondanks met deze actie tot het Innovatieplatform te wenden geven de betrokken bedrijven en kennisinstellingen een belangrijk signaal naar de betrokken ministeries. In veel gevallen is expliciet aangegeven welke aanpassing, versterking of versnelling van beleid wenselijk is. Soms ook is de wens dat het ingezette beleid met kracht en voortvarendheid wordt voortgezet.

4.1 Generieke acties

In veel van de inzendingen en gesprekken zijn naast maatwerk acties die specifiek betrekking hebben op het beschreven gebied ook acties naar voren gekomen die betrekking hebben op meerdere sectoren of de hele economie. Voor de bedrijven en kennisinstellingen die marktkansen zien, zijn deze generieke acties minstens zo belangrijk als de maatwerk acties die verderop per gebied zijn benoemd.

In de inzendingen en gesprekken zijn onderstaande generieke acties het vaakst genoemd. Deze acties zijn extra interessant omdat ze niet alleen voor de sterke clusters van belang zijn, maar voor iedereen. Sommige generieke acties zullen in uitwerking of uitvoering meer neerslaan bij de sterkste clusters. Bij enkele generieke acties raadt het Innovatieplatform aan om deze versneld in te voeren voor enkele specifieke gebieden.

	Wat	Wie	Wanneer
1	<p><i>Kenniswerkers volledig geïmplementeerd</i></p> <p>Alle sterke sectoren wensen een uitwisseling van personen met het buitenland die ernstig wordt gehinderd door (de toepassing van) de regelgeving op dit gebied.</p>	IP, EZ, Justitie	1 jan 2005
2	<p><i>Starters financieel en met faciliteiten en begeleiding door ervaren ondernemers ondersteunen</i></p> <p>Uitbreiden van het instrumentarium (startersvouchers, pre-seed, garantiestellingen, leningen) en de beschikbare middelen (publiek en privaat) van Technopartner.</p>	EZ, grote bedrijven	1 jan 2005
3	<p><i>Overheid als launching customer</i></p> <p>Overheden (ook waterschappen) kunnen via hun aanbestedingsbeleid veel meer innovatie bevorderen. Deels vraagt dat om andere procedures en regels, maar deels ook een andere 'mind-set' van de betrokken ambtenaren. Daar kan direct een begin mee gemaakt worden.</p>	IP (wg van Vught), overheden	Per direct
4	<p><i>Co-makership door grote bedrijven</i></p> <p>Ook grote bedrijven kunnen innovatie aanjagen door via co-makership kleinere bedrijven in te schakelen in de keten</p>	grote bedrijven	Per direct
5	<p><i>Ondersteuning pilot projecten,</i></p> <p>Overheid en kennisinstellingen moeten meer risicovol deelnemen door investeringen of garantiestellingen in de toepassing van kennis. Het initiatief kan van bedrijven komen (dit vergt een uitbreiding van de IS-regeling), maar de overheid kan ook ambitieuze doelen stellen en partijen uitnodigen deze te verwezenlijken. Vooral het MKB heeft behoefte aan dit soort beleid. Genoemde voorbeelden: de kas als energiebron, duurzaam Texel, digitaliseren internationaal juridisch archief of constructies met nieuwe materialen.</p>	Kabinet, EZ	1 jan 2005
6	<p><i>Meer aandacht valorisatie van kennis en vraaggestuurd toepassingsgericht onderzoek</i></p> <p>Naast bedrijven gaven ook kennisinstellingen (o.a. uitvoerders BSIK programma's) aan dat valorisatie een grotere rol moet krijgen in de beoordeling en financiering, zodat hiervoor ook ruimte ontstaat. Ook werd verzocht om vraagsturing van toepassingsgericht onderzoek. Veelbelovend in dit verband zijn PPS-constructies als het TTI.</p>	IP (wg Wijffels), EZ, OCW	1 jan 2005

7	<p><i>Innovatie Partner Rijks Overheid (de eigen I-PROV)</i></p> <p>Economische belangrijke clusters van bedrijven en kennisinstellingen moeten één eigen aanspreekpunt krijgen waar zij terecht kunnen met knelpunten en stimulerende acties. Deze I-PROV is ook een makelaar ter stimulering van het zelforganiserend vermogen van die clusters. Op deze gebieden moet de overheid haar beleid geclusterd organiseren, zodat er een integrale afweging plaatsvindt van verschillende publieke belangen en betrokkenen niet met verschillende beleidslijnen worden geconfronteerd. Het IP raadt aan te beginnen (vóór 1 jan 2005) met 'flowers and food', het watercluster en de creatieve industrie.</p>	Alle betrokken ministeries, voortouw EZ	1 jan 2005
8	<p><i>Regionale netwerken rond hoger beroepsonderwijs vormen</i></p> <p>Ter bevordering van de aansluiting van het hoger onderwijs op de beroepspraktijk enerzijds en de kennisoverdracht naar met name het MKB anderzijds blijken regionale netwerken succesvol.</p>	IP (wg Leijnse), OCW, EZ, HBO's, MKB, Syntens	1 april 2005
9	<p><i>Borg Nederlands belang in EU</i></p> <p>Markeer in EU verband stevig het Nederlands belang en positie (inclusief onze economische sterktes) en bewaak dit. Benut ten volle de ruimte die de EU regels laten en wees bereid daarbij risico's te nemen.</p>	Alle betrokken ministeries	Per direct
11	<p><i>Stimuleren design en productontwikkeling</i></p> <p>De uitdaging is om de verbinding tussen de goede maar vooral op cultuur en maatschappij gerichte ontwerpsector en de producerende en techniekgeoriënteerde industrieën, in het bijzonder het MKB, te versterken. Een platform waar bedrijven, kennisinstellingen, koepelorganisaties (MKB) en ontwerpbureau's samenwerken kan hier een rol in spelen en verdient daarom ondersteuning (initiatief TU Delft). Innovatieregelingen moeten opengesteld zijn voor productontwikkeling en design; dit geldt ook voor EU-regelingen en Kaderprogramma's.</p>	EZ, bedrijven (branches), kennisinstellingen	1 april 2005
12	<p><i>Bevorder toegang en gebruik van databestanden</i></p> <p>De kwaliteit van sociaal-maatschappelijk onderzoek wordt enorm bevordert door goede mogelijkheden om van publieke databestanden gebruik te kunnen maken.</p>	OCW, CBS, kennisinstellingen	1 april 2005

3.2. Maatwerk-acties

Hier worden de sterkste clusters waarop inzendingen zijn ontvangen kort beschreven. Per sleutelgebied worden die acties aanbevolen, die volgens bedrijven en kennisinstellingen nu nodig zijn om de ambities te realiseren. In dit overzicht zijn de acties opgenomen waarvan het stimulerend werkt dat het Innovatieplatform zich erover uitspreekt. Hierdoor zijn veel acties tot de rijksoverheid gericht, maar niet allemaal. Partijen zelf nemen vele acties, die niet in het overzicht zijn opgenomen, omdat ze die al uitvoeren.

Flowers and Food

	Food & Nutrition industrie	Tuinbouw	Groene Genetica
Toegevoegde Waarde	13 mrd	7,1 mrd	1,6 mrd
Directe werkgelegenheid	149.000	268.000	10.000

Flowers and food (F&F) is onomstreden een sterkte van Nederland. Binnen de F&F als geheel springt een aantal gebieden er uit wat betreft economische kracht en innovativiteit zoals de zaadveredeling, sierteelt en (delen van de) voedingsindustrie (food & nutrition) met klinkende namen als Unilever en Heineken. Afgezien van de akkerbouw is de gehele Nederlandse F&F sector betrokken bij de inzendingen

De WUR is van oudsher een kloppend kennishart in de sector. De toepassing van nieuwe en voorheen agro-vreemde kennis als nano- en scheidingstechnologie maakt de verbinding met andere kennis hot spots wel des te belangrijker. Life science is een van de belangrijke pijlers voor excellentie in de kennispositie van het F&F cluster. De focus van de life sciences moet daarom zeker op de samenhang van "food, nutrition and health" gericht blijven.

Er is niet één overkoepelende ambitie. De afzonderlijke ambities zijn wel sterk:

- Van Nederland dé Food & Nutrition (F&N) Delta van de wereld maken, een verdedigbare positie als nummer één innovatieregio in de wereld.
- Wereldmarktleider in sierteeltproducten blijven en de sterke positie behouden in de overige tuinbouw door beter en sneller te innoveren.
- Groene genetica: nummer één blijven waar dat nu het geval is, positie versterken in groeiemarkten en nieuwe geografische markten veroveren.

Zeker in de F&N-industrie is de slagkracht goed, naast de reeds bestaande relatief intensieve samenwerking tussen bedrijven en kennisinstellingen (WCFS, Food Valley) is nog een apart kernteam en (op verzoek van EZ) stuurgroep ingesteld met daarin de belangrijkste spelers in het veld. Zij onderzoeken in het bijzonder de mogelijkheden die er liggen op het gebied van gezondheid en functionele voeding. Een initiatief dat helemaal in lijn is met de sleutelgebieden-aanpak. Dit initiatief moet eind 2004 resulteren in een (pre-competitief) onderzoeksprogramma en een voorstel om de kennisketen aan te scherpen. Het Innovatieplatform ziet hier vol verwachting naar uit. Waar nodig en mogelijk zullen de uitkomsten hiervan ondersteund worden en de noodzakelijke acties bevorderd.

Ook in de groene genetica, een aanzienlijk kleinere wereld, weet men elkaar te vinden. In de Tuinbouw is dit lastiger vanwege de grote hoeveelheid kleine bedrijven. Juist het leggen van de verbinding tussen kennisinstituten en innovatieve toeleveranciers- en afnemers vormt een uitdaging voor de tuinbouw. Een goed voorbeeld van publiek-private samenwerking is het Tuinbouw Cluster Academie-initiatief.

Een belangrijk aandachtspunt voor het hele cluster vormt de duurzaamheid van de productie in een dichtbevolkt land als Nederland. De tuinbouw heeft in het bijzonder innovaties nodig om de duurzaamheid van de bedrijfsvoering te vergoten (bijv. energie- en ruimtegebruik). Innovatieve projecten als de 'Kas als energiebron' komen zonder steun van de overheid moeizaam van de grond.

	Wat	Wie	Wanneer
1	<i>Erkennen kracht Flowers & Food-cluster</i> Erkennen van de dynamiek en innovatieve kracht van dit voor Nederland zo belangrijke cluster. Geven van daarbij horende lange termijn commitment en promotie	IP, kabinet	1 jan 2005
2	<i>Maatschappelijk draagvlak vergroten</i> Middels voorlichting over en onderzoek naar risico's en voordelen van genetica	Overheid, kis en bedrijven	1 jan 2005
3	<i>Flowers & Food Kennisvouchers introduceren</i> In de primaire sector zit veel MKB dat moeite heeft de ontwikkelingen bij te benen. Voor de hele sector is dit echter wel van groot belang. Als pendant van de kennisvouchers die EZ introduceert.	LNV	1 jan 2005
4	<i>Handhaving kwekersrecht</i> De sector verlangt meer overheidsinspanning op dit vlak met het oog op groeiemarkten als China. De sector werkt zelf aan detectie technieken.	LNV, bedrijven	Per direct
5	<i>Heldere en eenvoudige regelgeving rondom biotechnologie</i> Een interdepartementale werkgroep werkt dit momenteel al uit. Na snel duidelijkheid te hebben in nationaal verband, moet ook de EU richtlijnen bekeken worden.	EZ, LNV, VROM, EC, bedrijven, kennisinstellingen	1 april 2005
6	<i>Agrologistiek in EU verband aanpakken</i> Ontwikkeling van ketens en netwerken van productieclusters en distributiecentra van versproducten alsmede standaardisatie bevorderen	Bedrijven uit F&F en logistiek, overheid	Eind 2005

High-tech systemen en materialen

	Machine en systemen industrie	Transportmiddelen	Vliegtuigonderdelen/ Gasturbines
<i>Toegevoegde waarde</i>	12 mrd	2,8 mrd	3 mrd omzet
<i>Werkgelegenheid (direct)</i>	140.000	40.000	20.000
<i>Exportquote</i>	rond 90%	60-95%	Rond 90%

Een van de sterkste en meest innovatieve combinaties van sterktes in Nederland heeft als werktitel High-tech systemen en materialen. Het cluster is veelzijdig, herbergt verschillende niches en sterke combinaties van bedrijvigheid (medische systemen, embedded systemen, automotive, vliegtuigonderdelen, gasturbines, sporttechnologie etc.) en kennis (embedded systemen, nanotechnologie, fotonica, materialen, life sciences etc.). Ook kennis van productontwikkeling en design is belangrijk.

De onderscheidende kracht van Nederland zit hem in het samenbrengen van verschillende disciplines in het maken van complexe onderdelen of micro-systemen. Deze multidisciplinaire maakindustrie is een sterkte in Nederland. De excellentie van dit gebied blijkt uit de diversiteit aan bedrijvigheid, toonaangevende kennisposities, octrooien, de groei van het industriële cluster en de exportquotes. De ambitie van dit cluster is simpelweg samen te vatten in een groei van 50% in het productie- en exportvolume in 10 jaar.

Bedrijvigheid en vooral kennis zijn verspreid in Nederland, maar de basis voor een hotspot is gelegd in de high-tech campus Eindhoven. Hier wordt de filosofie van open innovatie toegepast en bevindt zich de spil van internationale verbindingen in de driehoek met Aachen en Leuven. Hier wordt gewerkt aan het op- en uitbouwen van diverse toepassingsgerichte instituten, zoals het Holstcentrum voor microsystemen, ESI voor embedded systems, een instituut voor Molecular Imaging en een op het MKB gericht 'Dutch Manufacturing Institute'.

Een high-tech niche bevindt zich in Nederland rondom vliegtuigonderdelen en gasturbines. Hier worden hoogwaardige innovatieve producten ontwikkeld en geëxporteerd. Deelname door Nederland in de ontwikkeling levert dit niche-cluster zowel markt op als ruimte tot innovatie. Ook hier geldt dat de Nederlandse competenties het best tot uitdrukking komen in multidisciplinaire, complexe systemen of sub-onderdelen. Hieraan gerelateerd is het initiatief om de sterke positie van het KLM onderhoudsbedrijf in samenwerking met toeleveranciers in de vliegtuigindustrie en ICT-bedrijven uit te bouwen tot een Maintenance valley.

	Wat	Wie	Wanneer
1	<i>Erkenning en promotie van high-tech maakindustrie</i> Er zou geen toekomst meer zijn voor maakindustrie in Nederland. Alle partijen in de high-tech maakindustrie van complexe, multi-disciplinaire systemen geven aan dat de toekomst voor dit gebied goed is. Het zou enorm bijdragen voor het imago, interesse van jongeren etc. als het heersende over een kam scherende beeld wordt gecorrigeerd, zowel in binnen- als buitenland.	Gezamenlijke inspanning van EZ, kennisinfrastructuur en bedrijfsleven	1 januari 2005
2	<i>Ondersteuning hot spot High-Tech Campus Eindhoven</i> Inzetten op één dynamisch en kloppend fysiek meeting point van het cluster vanuit de erkenning dat 'proximity matters'	Regering, kennisinstellingen, bedrijven	1 januari 2005
3	<i>Uitbouwen Holstcentrum</i> Op gebied van toepassing van microsystemen is behoefte aan een marktgericht onderzoeksverband.	Bedrijven, kennisinstellingen, EZ, OCW	1 april 2005
4	<i>Uitbouwen ESI</i> Op het gebied van embedded systemen is een structuur gewenst om o.a. MKB-bedrijven beter te kunnen betrekken.	Bedrijven, kennisinstellingen, EZ, OCW	1 april 2005
5	<i>Opbouwen instituut Molecular Imaging</i> Bedrijven en kennisinstellingen werken een structurele samenwerking uit op het gebied van Molecular Imaging.	Bedrijven, kennisinstellingen, EZ, OCW	1 april 2005
6	<i>DPI en NIMR dichter bij elkaar brengen</i> Overwegen of één topinstituut op het gebied van materialen een grotere bijdrage kan leveren.	Deelnemende partijen	1 april 2005
7	<i>TNO automotive naar Eindhoven</i> ATC wordt daardoor versterkt en dat komt ten goede aan de ontwikkeling van automotive industrie	TNO	1 april 2005
8	<i>Ondersteuning Internationale school Eindhoven</i> Versterking van vestigingsklimaat voor buitenlandse kenniswerkers	EZ, OCW	1 april 2005
9	<i>Expliciet aandacht in onderwijs voor multidisciplinaire systemen/afstemmen op bedrijvigheid</i> Ofschoon multidisciplinariteit een sterkte is van Nederland, is er behoefte aan expliciete aandacht in (beroeps-) onderwijs voor het ontwerpen van en werken met complexe systemen	Kennisinstellingen, OCW	1 april 2005

10	<p><i>Langdurig programma micro- en nanotechnologie</i></p> <p>Duur van financiering moet in lijn zijn met de duur van het onderzoek, met tussentijdse evaluatiemomenten. Bij micro- en nanotechnologie is dit nu niet het geval. Het programma kan dan ook meer uitgaan van landelijke samenwerking en focus op de sterkste marktsegmenten. Prioriteit heeft de toepassing en overdracht van de binnen de BSIK programma's ontwikkelde kennis</p>	NWO, kennisinstellingen, MinacNed	1 jan 2005
11	<p><i>Bekendheid geven aan Maintenance valley</i></p> <p>Het gezamenlijk initiatief van verschillende partijen kan een versterking van de mainport Schiphol betekenen: dit moet dan wel bekend worden gemaakt. Onderwijs kan zich er dan ook op instellen.</p>	Mainport Schiphol, bedrijven, TU's, hogescholen	1 jan 2005
12	<p><i>Vliegtuigonderdelen t.b.v. onderhoud sneller door douane</i></p> <p>Om de ontwikkeling van Maintenance valley te ondersteunen is dit een detail dat de snelheid en kwaliteit van de dienstverlening enorm zou ondersteunen.</p>	Fin	1 jan 2005

Water

	Waterbouw	Waterbeheer	Water-behandeling	Maritiem cluster
<i>Omzet (totaal)</i>	3,5 mrd	1,4 mrd	6,4 mrd	9,5 mrd (TW)
<i>Omzet op Exportmarkt</i>	1,8 mrd	0,3 mrd	1,8 mrd	12,5 mrd omzet
<i>Werkgelegenheid (direct)</i>				135.600
<i>Internationale marktpositie</i>	35%		Totale markt = 400 mrd	

Onder de noemer 'Water' zijn bijeengebracht: waterbouw, waterbeheer, waterzuivering, waterbehandeling en het maritiem cluster. Deze 'watergerelateerde' sectoren hebben in meer of mindere mate raakvlakken maar erkennen dat dit steeds meer het geval is. De sleutelgebieden-aanpak is aanleiding geweest voor de waterbouw en waterbehandeling om de mogelijkheden van synergie verder te onderzoeken.

Het is lastig in algemene zin iets te zeggen over de kracht en innovativiteit van dit cluster. Wel zijn er duidelijke toppen in de kennis en bedrijvigheid. In verschillende sectoren zijn Nederlandse bedrijven leidend: P&O Nedlloyd (transport en logistiek), Damen Shipyards (scheepsontwerp- en bouw), IHC Caland, Shell (offshore en baggerwerktuigen), Boskalis (baggeren), Havenbedrijf Rotterdam (overslag, distributie), Smit (berg- en sleepdiensten).

In de waterbouw hebben de Nederlandse bedrijven een wereldwijd marktaandeel van 35%. Hier liggen ook kansen door integratie met de kennis over energiewinning. Ook de kennis op het gebied van waterzuivering en behandeling is excellent, met diverse innovatieve bedrijven. Dit is een mondiale groeimarkt, waar wij met vraaggestuurde kennis enorme kansen hebben (commissie Wijffels, Brugfunctie), juist door de juiste integratie van verschillende kennisgebieden. Van andere orde is de sterke niche in gespecialiseerde scheepsbouw. Meer logistiek van aard is de constante positie in de Europese binnenvaart.

De diverse waterclusters hebben specifieke ambities en doelen, maar gezamenlijk delen zij de ambitie om over de hele linie van het 'water-cluster' binnen 5 jaar een verdubbeling van het exportvolume te realiseren.

De slagkracht in de hechte clusters is sterk, en dat gaat gepaard met een openheid om nieuwe verbindingen te leggen. Kennisposities zijn van hoog niveau en staan in hoog aanzien, op deelgebieden is er toonaangevende bedrijvigheid. Het versterken van deze fundamenten en ze met nieuwe ambities verbinden levert een kansrijk en innovatief cluster op.

	Wat	Wie	Wanneer
1	<i>Publieke kennis delen/vercommercialiseren</i> Publieke diensten zoals Rijkswaterstaat bezitten veel innovatieve kennis waar de watersector bij gebaat is.	Rijkswaterstaat	1 april 2005

2	<i>Ontwikkeling Delta instituut</i> Uitvoeren van de aanbeveling van de commissie Wijffels (brugfunctie): het bundelen en organiseren van kennisposities ter bevordering van integratie- en benutting van deze kennis.	V&W EZ, OCW, kennisinstellingen	1 april 2005
3	<i>Toegepast kennisinstituut Wetsus verder ontwikkelen</i> Nederland heeft excellente kennis op gebied van waterbehandeling en –zuivering. Deze kennis verder ontwikkelen en vermarkten is een kans.	Marktpartijen en kennisinstellingen, EZ	1 jan 2005
4	<i>Bestaande kennisposities integraal bekijken</i> Wegens gewijzigde prioriteiten kunnen bestaande kennisposities in het gedrang komen: dergelijke keuzes moeten altijd integraal worden bekeken. Dit staat in verband met de generieke actie van geclusterd overheidsbeleid.	EZ, OCW, V&W, Defensie	1 jan 2005

Creatieve Industrie: content-productie en nieuwe media

	Landelijk	Amsterdam
Werkgelegenheid	154.000	30.000
% werkgelegenheid	2,2	6-9

Veel cijfers over de economische impact zijn er (nog) niet. Wel veel aansprekend anekdotisch materiaal over de sterke positie van Nederlandse bedrijven (de wereldwijde verkoop van het Big Brother format) en de sterke groei van deze bedrijvigheid (tussen 1995 en 2000 was het met 1 op de 5 banen de grootste groeisector in Londen). De kennispositie is nog niet erg herkenbaar, toegesneden op de nieuwe vormen van bedrijvigheid die zich ontwikkelen. Dit is ook het gevolg van de nog geringe interactie met de bedrijven.

Op dit moment bevindt ruwweg een kwart van de werkgelegenheid in de creatieve industrie zich in de regio Amsterdam. De creatieve industrie beperkt zich echter zeker niet tot de regio rond Amsterdam. Dat bewijzen ook de inzendingen van Eindhoven, Tilburg en Breda. Door een verbinding te leggen met de maakindustrie in Zuid Nederland bestaan er zeker op het gebied van design kansen. Maar ook het algemene vestigingsklimaat van deze steden wordt hierdoor versterkt. Een ander interessant initiatief is dat van het Nationaal Pop Instituut met o.a. Conamus, NVPI, BVDance, Mojo Concerts om de groei, en in het bijzonder export, van de Nederlandse popmuzieksector te promoten.

De meest kansrijke inzending kwam van bedrijven (KPN, Endemol, LogicaCMG e.a.), instituten (WaagSociety, Virtueel Platform, Nederland Kennisland) en kennisinstellingen (UvA, VU, Hogeschool van Amsterdam, ANMI) die zich hebben verenigd rond de ambitie om van de regio Amsterdam dé Europese vestigingsplaats te maken voor de content-industrie, zowel voor de entertainment als voor de social software. Zij richten zich daarbij op het creatieve deel van de

content productie. Waar het gaat om de techniek is de concurrentie vanuit de VS groot terwijl de productie en uitvoering vaak (goedkoper) plaatsvindt in Oost Europa en Azië.

Er zijn verschillende, vaak nog jonge, samenwerkingsinitiatieven in dit veld. De inzenders zien kansen in de samenwerking die in het kader van de sleutelgebieden-aanpak is gestart en willen deze de komende tijd intensiveren en verbreden. Hoe dit gestalte krijgt zal in de komende tijd moeten blijken. Belangrijk is om ook de gebruikers van content waarop Nederland relatief sterk is (denk aan uitgeverijen, banken en reclamebureau's) hierbij te betrekken.

	Wat	Wie	Wanneer
1	<i>Analyse KIS en plan van actie voor versterking,</i> Er bestaat nu geen overzicht van onderwijs en onderzoek op multimedia gebied, bedrijfsleven geeft aan hiaten te ervaren.	Voortouw bedrijven en kennisinstellingen, achtergrond ook OCW, EZ	1 april 2005
2	<i>Oog voor innovatie bij toepassing wet- en regelgeving</i> Urgent is het beëindigen van de onduidelijkheid rond de toepassing van de Wet op de Kansspelen op interactieve (multi-)mediaformats	EZ/ Financiën, Justitie en de betrokken commerciële partijen	1 april 2005
3	<i>Creatieve starters</i> Bekijken in hoeverre een regeling naar voorbeeld van het NESTA initiatief in het VK nodig is aanvullend op Technopartner en Mediagilde initiatief ondersteunen als launching customer, mogelijk ook financieel	Uitwerking EZ, OCW, grote bedrijven, kis	1 jan 2005
4	<i>Jaarlijkse mondiale 'content'-beurs</i> met een focus op de synergie tussen entertainment en sociale software, belangrijk voor de gestelde ambitie.	Bedrijven, kennisinstellingen, overheden	1 jan 2006

Chemie

Toegevoegde waarde	8,1 mrd
Directe werkgelegenheid	77.000

Chemie is in Nederland relatief sterk vertegenwoordigd. Nederland is voor de chemie dan ook een land met sterke vestigingsplaatsfactoren. Naast natuurlijke sterktes als de ligging (aan het water, verbinding met het achterland) en de aanwezigheid van grondstoffen als aardgas en zout speelt ook de goede kennispositie van ons land een rol, denk aan katalyse, scheidingstechnologie, membraantechnologie en kristallisatie. De uitdaging is om vanuit deze sterke uitgangspositie de huidige trend van achterblijvende groei te keren.

Eén van de concrete initiatieven die hiertoe wordt ondernomen is op het gebied van scheidingstechnologie waar de belangrijkste spelers in de chemie (en voeding) zich hebben verenigd in het streven meer focus en massa in de R&D inspanningen aan te brengen. Een exercitie die mogelijk wordt uitgebreid tot de hele procestechnologie, incl. procesintensificatie. Doel is eind dit jaar een uitgewerkt beeld te hebben waar bedrijven en kennisinstellingen gezamenlijk naartoe willen, alsook een concreet actieplan hoe daar te komen. Het Innovatieplatform ondersteunt dit streven krachtig en beziet in december dan ook graag hoe zij een bijdrage kan leveren aan de verwezenlijking van dit plan.

Life sciences en Gezondheid

Op dit gebied laat de kennisparadox zich duidelijk gelden. De Nederlandse kennispositie in life sciences en andere technologieën als scheidingstechnologie, maar ook op gebied als patiëntenonderzoek en preventie is van topniveau en heeft grote potentie. De bedrijvigheid op het gebied van geneesmiddelen is in vergelijking met andere clusters en andere landen relatief beperkt van omvang. Een conclusie zou zijn dat de kennis op deze gebieden zich meer zou kunnen richten op ook qua bedrijvigheid sterke combinaties op het gebied van Voeding en Chemie.

Echter, op diverse onderdelen is de kennispositie in medisch georiënteerde life sciences zo hoog en is er mede dankzij Biopartner de afgelopen jaren zoveel bedrijvigheid in gang gezet dat het Innovatieplatform van mening is dat de uitdaging is het prille succes in valorisatie uit te bouwen (o.a. door de generieke aanbevelingen m.b.t. Technopartner) en internationaal rendabele niches te vinden, bijv. in relatie tot VWS prioriteit 'priority medicines'. Die ambitie leeft in dit cluster van kennisinstellingen en farmaceutische bedrijven.

Die niches zullen bestaan uit het realiseren van inkomsten uit kennis zelf door de verkoop van patenten/octrooien, contractonderzoek en het krijgen van royalties. In het verlengde van hier aanwezige kennis streeft het cluster naar het opbouwen en vestigen van (pilot-)productielijnen. Daarvoor moet de sector wel nog nadrukkelijker focus aanbrengen, en daarbij ook kijken in hoeverre het zinvol is hierbij regionaal onderscheiden hotspots te creëren, waarin samenwerking in de kennisketen wordt gestimuleerd en gefaciliteerd.

	Wat	Wie	Wanneer
1	<i>Focus op excellente niches aanbrengen</i> Meer focus is nodig om succesvol te opereren op excellente niches. Hierbij ook kijken naar regionale spreiding.	Kennisinstellingen, bedrijven, Regieorgaan Genomics	1 april 2005
2	<i>Verkennen mogelijkheden topinstituut Geneesmiddelen</i> Gezien de positieve ervaringen met bestaande topinstellingen zou onderzocht moeten worden of een topinstituut Geneesmiddelen bijdraagt aan focus en valorisatie.	Kennisinstellingen, bedrijven, EZ, VWS	1 april 2005
3	<i>Heldere en eenvoudige regelgeving rondom biotechnologie</i> Een interdepartementale werkgroep werkt dit uit. Na snel duidelijkheid te hebben in nationaal verband, moet ook de EU richtlijnen bekeken worden.	EZ, LNV, EC, bedrijven, kennisinstellingen	1 april 2005
4	<i>Kwaliteitsmeting en financiering onderzoek mede afhankelijk maken van verkoop van patenten/kennis/technologie</i> De marktgerichtheid van het onderzoek kan nog verder worden versterkt door niet op het verkrijgen van patenten, maar op het verkopen of uitbaten van patenten te sturen	OCW, kennisinstellingen	1 april 2005

Logistiek

	Logistiek	Schiphol	Rotterdam
<i>Toegevoegde waarde</i>	17 mrd (4%)	8 mrd	7,5 mrd
<i>Werkgelegenheid (direct)</i>		57.000	80.000
<i>Internationale marktpositie</i>		Nr. 4 in Europa	Nr. 1 in Europa

Voor de sterkste combinaties van kennis en bedrijvigheid is Logistiek een cruciale vestigingsplaatsfactor. De excellente positie van zowel kennis als bedrijvigheid op gebied van logistiek is dan ook een kans voor Nederland. Het logistieke cluster werkt op dit moment aan een samenhangende ambitie en visie plus acties. Het Innovatieplatform ziet hier vanwege het grote belang van het cluster naar uit.

De mainport Schiphol heeft vele nuttige acties in gang gezet, zoals samen met kennisinstellingen een kenniscentrum. Het Innovatieplatform erkent het grote belang van een excellent verbindingen-knooppunt en een excellente luchthaven.

	Wat	Wie	Wanneer
1	<i>Visie, ambitie en acties Logistiek</i> Het cluster verwacht in het voorjaar met een innovatief actieplan te komen.	Bedrijven en kennisinstellingen, overheid (V&W)	1 april 2005
2	<i>Clustering overheidsbeleid</i> Het cluster geeft aan behoefte te hebben aan een clustering in overheidsbeleid, zodat het onderwerp integraal kan worden behandeld.	Regering	1 april 2005
3	<i>Inspannen in EU verband voor Mainport Schiphol</i> De regering zou zich in EU-verband nog meer kunnen inspannen voor de Mainport Schiphol.	Regering, mainport Schiphol	1 jan 2005

Duurzame Energie

	Duurzame Energie	Gas/Energy Valley
<i>Toegevoegde waarde</i>	1 mrd	8 mrd
<i>Werkgelegenheid (direct)</i>	8.000	4.000
<i>Internationale marktpositie</i>	Top 3-5 EU Top 10 mondiaal	Nr. 4 mondiaal

Vanwege toenemende winningskosten en Kyoto-maatregelen zullen de prijzen van fossiele brandstoffen verder stijgen. Dit is zeker voor ons land met zijn energie-intensieve structuur een bedreiging. Een transitie naar een duurzame energiehuishouding is daarom van groot belang, juist ook voor Nederland. Duurzame vormen van energie zijn nog relatief duur, maar vormen een onmiskenbare groeimarkt.

De Nederlandse kennispositie op het gebied van enkele duurzame energievormen behoort tot de top van de wereld, maar de markt is nog beperkt ontwikkeld. Wel is Shell de tweede producent van zonnepv in de wereld. Omvangrijke export is er van aardgas. Interessant daarvan is dat aardgas wordt gezien als een tussenbrandstof omdat het beduidende schoner is dan bijv. olie.

Het belang van duurzame energie rechtvaardigt de bijdrage die de overheid levert. De uitdaging zit erin de gestarte energietransitie te koppelen aan het opbouwen van een industrie. De uitdaging voor kennisinstellingen en bedrijven is dus om de handen ineen te slaan om die markt op te bouwen. In Noord-Nederland wordt hier met Energy Valley invulling aan gegeven. De ambitie van Energy Valley is om ook landelijk een katalysator te zijn voor samenwerking van alle betrokkenen. Van de overheid is een consistent lange termijn beleid nodig, waarin de hele mix van benodigde duurzame energievormen is opgenomen. Die consistentie is een vereiste voor het totale overheidsbeleid op het gebied van duurzame energie, maar nu actueel t.a.v. zonnecellen en windenergie. Op het gebied van zonnecellen bestaat een excellente kennispositie, die door teruggang in de vooroplopende bedrijvigheid wordt bedreigd.

Kansen liggen in micro warmte-kracht, gasturbines voor decentrale energievoorziening en onze kennis, ervaring en infrastructuur m.b.t. aardgas op den duur te benutten voor waterstofgas.

Uiteraard is een level playing field t.o.v. fossiele brandstoffen van belang o.a. door voortgaande internalisatie van kosten.

	Wat	Wie	Wanneer
1	<i>Energietransitie koppelen aan opbouwen van industrie</i> T.b.v. duurzame energievoorziening is het cruciaal dat de overheid op consistente wijze bijdraagt aan het opbouwen van een industrie en markt Duurzame Energie apparatuur. Dit vereist evengoed bundeling van krachten door bedrijven en kennisinstellingen.	Bedrijven, kennisinstellingen, EZ	1 april 2005
2	<i>Barrière in regelgeving voor windenergie op zee oplossen</i> Geruime tijd is er gewerkt aan een concessie-stelsel. De ontwikkeling van bedrijvigheid wordt belemmerd door uitblijven van regelgeving of vergunningen.	EZ, VROM	1 april 2005
3	<i>Energie Prestatie Norm verlagen</i> Aanscherping van de Energie Prestatie Norm is aangekondigd, maar is nu t.o.v. tempo in het verleden vertraagd. Voor duurzame energie is het van belang dat deze norm vooral betrekking heeft op uitstoot.	VROM, EZ	1 april 2005
4	<i>Kennis toepassen bij ontwikkelingssamenwerking</i> Landen in ontwikkeling bieden een uitgelezen kans om duurzame energievoorziening vroegtijdig te introduceren en de Nederlandse kennis te benutten.	OS, EZ	1 april 2005

Financiële en zakelijke dienstverlening

Pensioenen en sociale verzekeringen

	Financiële instellingen	Waarvan: verzekeringswezen, pensioenfondsen en aanvullende activiteiten
Werkgelegenheid (2003)	263.000	136.000

Nederland neemt in de internationale financiële wereld een vooraanstaande positie in met instellingen als de ING, Fortis en ABN Amro. Met haar lange traditie van kapitaaldekking voor pensioenen (driepijler systematiek) vervult Nederland voor veel landen een voorbeeldfunctie. Nederlandse banken profiteren hiervan bij hun expansie over de grenzen heen, met name in opkomende markten als Midden- en Oost Europa, Azië en Zuid Amerika. Bijkomend voordeel is dat het Nederlands stelsel sterker staat in komende harmonisaties binnen de EU. Het voor de private sector beschikbare deel van de wereldwijde pensioenactiva zal naar verwachting (reëel) met 9% groeien. Ook het economisch onderzoek in ons land is van uitstekende kwaliteit. De publiek-private samenwerking in het kennisinstituut Netspar biedt een goede kans om innovatieve concepten te ontwikkelen die de internationale positie van de Nederlandse financiële

instellingen verder versterken. De hier ontwikkelde kennis is echter ook van groot maatschappelijk belang voor onze eigen vergrijzende samenleving waar institutionele en sociale innovaties hard nodig zijn om maximaal de talenten van de mensen te benutten. Zowel door ouderen een aantrekkelijk perspectief te bieden voor langer doorwerken als voldoende te blijven investeren in jongeren.

	Wat	Wie	Wanneer
1	<i>Erkennen als een maatschappelijk/ sociaal top instituut (M/STI)</i> Dit instituut kan op termijn richten op meer vraagstukken rond vergrijzing.	SZW, OCW, EZ	1 jan 2005
2	<i>Promotie Nederlands stelsel in EU verband</i> Zowel om de exportwaarde te vergroten alsook uit verlicht eigenbelang	Regering	Per direct, tijdens voorzitterschap

The Hague, Residence of Peace and Justice

Werkgelegenheid instellingen:	
Verenigde Naties	2.273
EU	655
Kennisinfrastructuur	147
Totaal Werkgelegenheid	7.000

Nederland heeft een unieke positie in de wereld van het internationaal recht, een relatief nieuw en daarmee innovatief juridisch gebied. Den Haag is op dit moment de vierde VN stad van de wereld. De ambitie is om deze unieke positie op het gebied van internationaal publiek recht uit te breiden, Den Haag als de World Residence of Peace and Justice. De direct betrokken partijen (overheden en kennisinstellingen) zijn sterk gecommitteerd. De verbinding met de gerechtshoven en met name de bedrijvigheid (juridische diensten) daar omheen kan nog sterker. De inzenders beschrijven ook verschillende acties die zij hiervoor willen gaan ondernemen. Als voorbeeld dient Londen dat haar ambitie om hèt arbitrage centrum van de wereld worden heeft waargemaakt. Een nieuw instituut op het gebied van de internationalisering van het recht moet versnippering voorkomen.

De directe werkgelegenheid is, hoewel zeker niet verwaarloosbaar, beperkt. De uitstraling kan echter aanzienlijk zijn als internationale kantoren zich naast het publiek ook met privaatrecht gaan bezig houden. Meer massa kan gecreëerd worden door niet alleen rechtvaardigheid na conflicten in te brengen, maar ook de preventie van conflicten. Nederland is een van de excellente landen op het gebied van ontwikkelingssamenwerking, het bevorderen van goed bestuur en maatschappelijk verantwoord ondernemen. De internationale hoofdkantoren van NGO's als Greenpeace en het Global reporting initiative geven de mogelijkheid de Haagse ambitie ook op een breder terrein dan enkel het juridische invulling te geven. Ook onze sterke clusters Voeding en Water sluiten hier mooi op aan.

	Wat	Wie	Wanneer
1	<i>Verbreden World Residence of Peace and Justice-concept</i> Synergie verkennen van afwikkeling en preventie van internationale conflicten	Haagse academische coalitie, NGO's	1 april 2005
2	<i>Vol inzetten op versterking van deze positie</i> Benutten kansen rondom Europees arrestatiebevel, Europees OM, prioriteit geven en acties coördineren (BuZa), ook nu tijdens EU voorzitterschap.	Regering en direct betrokkenen	Per direct

5. Vervolg

Uitvoering acties

Het Innovatieplatform is niet betrokken bij de uitvoering van het merendeel van de acties. Nu zijn de betrokken kennisinstellingen, bedrijven en overheden aan zet. De acties van de rijksoverheid worden door het ministerie van EZ gecoördineerd. Het ministerie van EZ zal het Innovatieplatform van de voortgang op de hoogte houden.

Afronding van de lopende trajecten

Een aantal clusters heeft aangegeven hun ambitie, visie en acties nader uit te werken. Daarbij is afgesproken dat zij bij het Innovatieplatform terecht kunnen. Dit betreft Chemie, Logistiek, Life sciences en gezondheid, ICT en een gesprek met regionale initiatieven. Deze gesprekken worden door het Innovatieplatform in samenwerking met het ministerie van EZ gevoerd.

Voortzetting bottom-up zelforganisatie

Het is belangrijk dat het proces van zelforganisatie voortgaat. Het ministerie van EZ zal dit proces van zelforganisatie in samenwerking met het Innovatieplatform, bedrijfsleven en kennisinfrastructuur faciliteren.

Bijlage Overzicht en clustering van inzendingen

Inzending	Cluster
1 Agroclusters	Flowers & Food
2 Bloemenveiling (logistiek en transport) Aalsmeer	Flowers & Food
3 Food & Nutrition	Flowers & Food
4 Groene Genetica	Flowers & Food
5 Healthy Food	Flowers & Food
6 Nederlandse Tuinbouw	Flowers & Food
7 Automotive	High-tech systemen en materialen
8 Denkende transportoplossingen	High-tech systemen en materialen
9 Embedded Systems	High-tech systemen en materialen
10 Fotonica	High-tech systemen en materialen
11 Functionele polymeren	High-tech systemen en materialen
12 Gasturbines	High-tech systemen en materialen
13 Gestructureerde Materialen	High-tech systemen en materialen
14 HF Communications and Nano-Electrics	High-tech systemen en materialen
15 High tech geïntegreerde materiaaltoepassingen	High-tech systemen en materialen
16 High tech maakindustrie	High-tech systemen en materialen
17 Innovative Manufacturing, Service and eProductivity	High-tech systemen en materialen
18 Instrumentatietechnologie	High-tech systemen en materialen
19 Intelligent Security Solutions	High-tech systemen en materialen
20 Intelligente transportsystemen	High-tech systemen en materialen
21 Lichtgewicht constructies	High-tech systemen en materialen
22 Machine en systeemindustrie	High-tech systemen en materialen
23 Maintenance Valley	High-tech systemen en materialen
24 Medische Apparaten en systemen	High-tech systemen en materialen
25 Micro- en Nanotechnologie	High-tech systemen en materialen
26 Molecular Imaging	High-tech systemen en materialen
27 Nanoscience Groningen	High-tech systemen en materialen
28 Nanotechnologie Twente	High-tech systemen en materialen
29 Polymere electronica	High-tech systemen en materialen
30 Ruimtevaart	High-tech systemen en materialen
31 Sport en Technologie	High-tech systemen en materialen
32 Vehicle Simulation Technology	High-tech systemen en materialen
33 Vliegtuigindustrie	High-tech systemen en materialen
34 Wetenschappelijke Onderzoeksapparatuur	High-tech systemen en materialen
35 Maritiem Cluster	Water
36 New Business at sea	Water
37 Water	Water
38 Waterbehandeling	Water
39 Waterbouw en waterbeheer	Water
40 Creatieve Industrie Tilburg	Creatieve Industrie

41	Creatieve industrie West Brabant	Creatieve Industrie
42	Creative Industries	Creatieve industrie
43	ICT en nieuwe media	Creatieve industrie
44	MultimediaN	Creatieve industrie
45	Popmuzieksector	Creatieve Industrie
46	Contact Centres	Dienstverlening
47	Geomatica	Dienstverlening
48	Learning Society	Dienstverlening
49	Pensioenen en sociale verzekeringen	Dienstverlening
50	Picnic	Dienstverlening
51	Internationaal Recht	Dienstverlening
52	Chemische industrie	Chemie
53	Procesindustrie	Chemie
54	Procesindustrie	Chemie
55	Procesintensificatie	Chemie
56	Scheidingstechnologie	Chemie
57	Bioterials	Life Sciences
58	Geneesmiddelinnovatie	Life Sciences
59	Human Health	Life Sciences
60	Industrial White Biotechnology	Life Sciences
61	Kankeronderzoek Amsterdam	Life Sciences
62	Life Sciences and Technology Leiden Delft	Life Sciences
63	Life sciences en Gezondheid	Life Sciences
64	Life Sciences Limburg	Life Sciences
65	Nanotechnologie en Gezondheid	Life Sciences
66	Peptiden in biomedische toepassing	Life Sciences
67	Toxicogenomics	Life Sciences
68	Duurzame Energie Koepel	Duurzame Energie
69	Energietransitie Noord Nederland	Duurzame Energie
70	Ontwikkeling diepe ondergrond	Duurzame Energie
71	Verduurzaming van energiegebruik in Nederland	Duurzame Energie
72	Windenergie op zee	Duurzame Energie
73	Bereikbaarheid Noordelijke Randstad	Logistiek
74	Logistiek	Logistiek
75	Nederlandse luchtvaart	Logistiek
76	Biobanking	Gezondheid en technologie
77	Biomedische Technologie	Gezondheid en technologie
78	E-vraagsturing zorgketens vanuit de wijk	Gezondheid en technologie
79	Hoge resolutie MHR	Gezondheid en technologie
80	Zorg en ICT Twente	Gezondheid en technologie
81	E-science en engineering	ICT
82	Fixed Wireless Access (FWA)	ICT
83	ICT voor de toekomst	ICT

84	Innomere	ICT
85	Lofar	ICT
86	Mens Machine Interactie	ICT
87	Taal- en spraaktechnologie	ICT
88	Telematica	ICT
89	Smart Homes	ICT, High-tech systemen en materialen
90	Toerisme	Toerisme
91	Droge bouw	Bouw
92	Ruimtelijke omvorming van Nederland	Bouw
93	Bouwsector	Bouw, Water
94	Triangle	Regio: Flowers & Food, High-tech systemen en materialen
95	Kenniscorridor Zuid Holland	Regio: Flowers & Food, Water, Dienstverlening, High-tech systemen en materialen, Life Sciences, Logistiek, Chemie
96	Regio Eindhoven	Regio: High-tech systemen en materialen
97	Regio Amsterdam	Regio: Life Sciences, creatieve industrie
98	Innovatieplan West Brabant	Regio: ter informatie
99	Kenniseconomie Rotterdam	Regio: ter informatie
100	Centrum ketens en netwerken	Overig
101	Cultural Changes	Overig
102	European Passage	Overig
103	Ketenzorg Daklozen	Overig
104	Senioreneconomie	Overig
105	Sociale cohesie	Overig
106	Victimology and Human Security	Overig
107	Zorgomkering	Overig
108	Gezondheid en Zorg	Ter informatie
109	Kennisexploitatie	Ter informatie
110	VU/CHW	Ter informatie
111	MKB-maakindustrie	Algemeen MKB
112	Kenniscirculatie MKB en kennisinstellingen	Algemeen MKB, ter informatie
113	Productontwikkeling	Algemeen, High-tech systemen en materialen